

MOĆ I NEMOĆ PREGOVARANJA

Blažo Radović, *Moć i nemoć pregovaranja*, Beograd, Zadužbina Andrejević, 2010, 103 str.

Osvrćući se na savremene međunarodne odnose, autor ove monografije razmatra pregovaranje kao svesno odabrano i savesno primenjeno sredstvo rešavanja sporova, kriza i sukoba u društvu i međunarodnom okruženju. Ovom monografijom čitaocu se nudi sagledavanje pregovora kao ciklusa koji čine tri procesa: pretpregovarački, pregovarački i postpregovarački, a autor svaki od navedenih procesa razmatra kroz različite faze, što potkrepljuje obiljem interesantnih primera iz pregovaračke prakse.

Autor je na početku definisao pregovaranje kao komunikacijski proces razumevanja koji je sastavni deo složenih društvenih međuodnosa. Međutim, ova monografija je usmerena samo prema jednom delu pregovaranja – pregovaranju u međunarodnim odnosima sa naglaskom na rešavanju sporova, kriza i sukoba. Ovakvo usmerenje je odabrano jer je pregovaranje koje se kreće u bezbednosnim granicama rata i mira najočitije, najdostupnije za proveru i najizraženije po posledicama. U suštini, monografija je prvenstveno usmerena na saznanja iz prakse sa ciljem usavršavanja postojećih veština i dopune teorijskih dometa. Prema rečima samog autora, ona poziva na preventivu kao vrhovni princip, stalan pristup i opredeljenje u svakom poslu, ali poziva i na unapređenje načina razmišljanja i delovanja kao i na unapređenje života. Autor ističe da nas monografija celokupnim sadržajem upućuje na činjenicu da će nastupajuće vreme promena, polarizacije i transnacionalizacije usloviti zamenu pojednostavljenog i uskim interesima motivisanog delovanja složenim, višesmernim i nepravilnim obrascima u svim sferama života.

Kao glavne odlike savremenih međunarodnih odnosa autor označava uskovitlanu sadašnjost i nepredvidljivu budućnost međunarodne scene i sve izraženiju međuzavisnost regiona, država i naroda. Autor smatra da društvo više karakteriše opsesivni strah od ugrožavanja bezbednosti nego pretnja razaranjem i uništenjem i podvlači da samo „u jednu stvar možemo biti sigurni, a to je da više niko i ništa nije sigurno“. Analizirajući ključne procese savremenih međunarodnih odnosa, autor ističe da neujednačena raspodela i koncentracija moći u gotovo svim sferama života, sa težištem u ekonomiji i vojnoj sili, kao i sveopšta neuravnoteženost odnosa, potvrđuje da su neki novi odnosi hijerarhije i sistemi vrednosti u povoju. Zbog svega toga „nije pitanje da li će se novi svetski poredak desiti, već kako će se desiti i sa kojim posledicama, imajući u vidu istorijsko pamćenje i civilizacijsko iskustvo koji podsećaju da su prelazni periodu uvek bolni“.

Nakon upozorenja da je prelazni period ka novom poretku uvek pun raznih devijacija i opasnosti, autor je u prvom poglavlju ove monografije definisao dve linije koje svako društvo ima kako bi se od njih zaštitilo. Kao prva linija označene su elita i inteligencija, koje su istovremeno i linija odbrane i linija najveće odgovornosti za društveni razvoj, pri čemu je u prvi plan stavljena njihova moralna odgovornost. Drugu liniju čine građani koji ne

smeju da ostanu nemi i pasivni posmatrači u društvenim procesima. U nastavku je autor, kritikujući „glad kretanja kapitala“ i „volju za moć“ kao dominantne principe savremenog društva, uputio apel za humanizaciju ljudskog delovanja i socijalizaciju društvenih procesa i institucija. Autor smatra da u tom procesu prednost treba da imaju vrednosti, mira, slobode i pravde, kao i razvijanje sposobnosti da stvari vidimo očima drugog čoveka, a ne samo po svojoj meri. Za autora su pregovori suštinski važni u jačanju ovih vrednosti, pošto se u „temelju pregovaranja nalazi tvrdnja da je moguće očuvati i dostići mir i postići rešenje mirnim putem u kome svi dobijaju“.

Autor nas u drugom poglavlju uvodi u svet paradigmatičke matrice komunikacije i tržišta, koji su se u duhu savremenog pragmatizma preobratili u svoju suprotnost i postali sami sebi svrha. Autor smatra da nas je teza da treba samo komunicirati dovela do obesmišljanja i metastazičnosti svih segmenata društvenog života. Takva komunikacija ne stvara uslove za društveni razvoj niti napredak, već produbljuje obesmišljenu komunikaciju do stadijuma apatije i ćutanja. Komunikacija se pretvara u poželjno i prilagođeno ponašanje koje u stvari skriva duboku nesigurnost, umesto da je prevlada. Sa druge strane, autor izriče kritiku da je tržište postalo norma i pokazatelj života kao surove borbe, pri čemu je teza da tržište služi egzistencijalnoj sigurnosti i materijalnom blagostanju ljudi zapravo postala teza o društvu zasnovanom na profitu i društvu podređenom interesima malog broja povlašćenih „gospodara tržišta“ i „gospodara siromaštva“. Autor smatra da tako projektovano tržište unosi nesigurnost i pojačava netrpeljivost, uvećavajući tenzije, sporove, krize i sukobe, a da obesmišljena komunikacija tome dodatno doprinosi.

S obzirom na prevashodno usmerenje monografije, autor u narednom poglavlju razmatra sporove, krize i sukobe, koje je objedino nazivom sukobni fenomeni. U prvom delu poglavlja autor se bavi uzrocima sukobnih fenomena. Analiza uzroka počinje prikazom pristupa biheviorističke škole koja uzroke vidi ili na nivou ljudske prirode pojedinca – mikroplanu, ili nivou karaktera država i procesa unutar njih – makroplanu. Nakon toga, autor nabraja još neke pristupe, koji sukobne fenomene objašnjavaju na nivou ciklusa rata i mira, deformacije u komunikaciji ili društvenog inženjeringa. Centralno mesto ovog poglavlja ima definisanje pojmova sukobnih fenomena i razmatranje njihovih uzroka nakon završetka Hladnog rata, sa posebnim osvrtom na problem terorizma. U drugom delu poglavlja prikazana su dva pristupa u sprečavanju, suprotstavljanju i rešavanju sukobnih fenomena. Prvi pristup je represivno-intervencionistički, koji se ogleda u realpolitičkom i agresivnom diskursu, zastupljenosti principa moći i sile i rešenosti da se narasli problemi rešavaju vojnim sredstvima. Drugi pristup je preventivno-pregovarački, koji je vođen logikom diplomatije „da dok traju pregovori postoje izgledi za pronalaženje mirnog rešenja i stvaranja mehanizma za otklanjanje uzroka sukobnih fenomena“.

Pošto je na početku pregovaranja definisao kao komunikacijski proces, autor je jedno poglavlje posvetio komunikaciji. U ovom kratkom poglavlju data je definicija komunikacije i napravljena podela na dobru i lošu

komunikaciju uz objašnjenje osobina obe vrste, pri čemu su podvučene osobine dobre komunikacije i njihov značaj za pregovore.

Peto poglavlje je započeto kratkom istorijom pregovaranja, koja obuhvata vreme od pre nove ere i prostore Kine, Indije, Starog istoka, preko stare Grčke, Rima i srednjeg veka, pa sve do Vestfalskog mira. Sa druge strane, dato je nekoliko primera pregovaračkog umeća iz srpske nacionalne istorije, počev od Nemanjića, pa do Prvog svetskog rata. Nakon istorijskog uvoda, autor je pažnju usmerio na same pregovore. Na početku je autor definisao subjekte pregovaranja, objasnivši njihove glavne odlike, nakon čega ih je razvrstao po kriterijumu oblika organizovanja, teritorijalnog ispoljavanja interesa i uticaja (lokalni, nacionalni, regionalni, internacionalni i nadnacionalni). Ciljevi pregovora mogu da budu zadovoljenje obostranih interesa, ali i zadovoljenje interesa samo jedne strane, i nakon toga je prešao na razvrstavanje pregovora. Autor je dao veoma detaljnu listu vrsta pregovora prema sledećim kategorijama: vreme otpočinjanja (preventivno, u ranoj fazi izbijanja pojave, u toku trajanja pojave, nakon završetka pojave, i u toku perioda nakon pojave), način (neposredno, posredno, javno, tajno), broj učesnika (bilateralno, multilateralno, uz učešće treće strane), tematske celine (politika, ekonomija, pravo, odbrana, kultura, sport, nauka, ekologija, religija). Autor je prikazao pregovore posebne vrste, u kojoj najznačajnije mesto imaju kiber-pregovaranje i pregovaranje sa teroristima.

Šesto poglavlje je posvećeno detaljnom razmatranju modela pregovaračkog ciklusa koji se sastoji iz tri procesa: pretpregovaranja, pregovaranja i postpregovaranja. U delu koji je posvećen pretpregovaranju, autor je veoma detaljno obradio pitanja koja se tiču utvrđivanja situacije koja zahteva rešavanje putem pregovora, pitanja vezana za odluku o tome da li je potrebno pregovarati, kao i utvrđivanje pregovaračkih sredstava, strategija, metoda, taktika i tehnika, kao i mnogobrojnih tehničkih pitanja, koja treba rešiti da bi pregovori mogli da započnu. U delu o samom pregovaranju, autor je objasnio postojanje devet faza, od iznošenja bitnih aspekata problema do predviđanja mehanizama za realizaciju sporazuma, kao i činioce pregovaranja, sa posebnim osvrtom na činioce civilizacijskog nasleđa. Značajno mesto i u ovom poglavlju imaju pregovori sa teroristima, posebno metode koje prethode tim pregovorima. Na kraju poglavlja su obrazloženi osnovni problemi postpregovaračke faze, koja sledi nakon postizanja sporazuma, kao što su: kako pratiti primenu sporazuma i kako postupiti u slučaju zastoja u primeni.

Autor je monografiju završio još jednim osvrtom na uskovitlanu sadašnjost, istakavši da „živimo u vremenu nejasnoća koje nose zloupotrebu i manipulaciju svim kategorijama, gde se u prvom planu direktno ili prikriveno ispoljavaju principi upotrebe sile ili pretnje silom, bezlična pragmatičnost, kao i spuštanje vrhunskih vrednosti pravde i istine na pijedestal golog interesa“. Autor vidi sadašnjost kao vreme u kome se o miru priča kao nikada ranije, ali u kome se istovremeno ratuje kao nikada ranije, i kao svet u „kome se cinično priča o zajedničkoj bezbednosti, opštem blagostanju i saradnji, a razmišlja se samo o sopstvenim potrebama“. Ipak

autor vidi izlaz, a to je da čovek „bez obzira na nepovoljne okolnosti pravedno postupa i istinito svedoči na temeljima svezvremenskih i opštečovečanskih principa i vrednosti koje nisu pohabane ni današnjom opštom relativizacijom svih kategorija“. Autor sugerše da pomoć na putu ka izlazu čovek treba da traži u radu sa drugima radi ostvarenja zajedničkog dobra, pri čemu je pregovaranje najznačajnije sredstvo u komunikaciji kao sredstvo dobre volje i dobre namere. Pri tome, autor još jednom podvlači veliku odgovornost koju imaju ne samo države i međunarodne organizacije, već i pojedinac kao ličnost, i ističe da je posebna odgovornost na samim pregovaračima, koji su „ako su bez morala, dobronamernosti, duhovnosti i vizije, samo sitni i samoljubivi manipulatori koji utiru put nekom novom sporu, krizi i sukobu“. Autor na kraju zaključuje da je put pravednosti i istine, u sticanju i korišćenju znanja, vrlina i veština, jedini i pravi čovekov put u dodiru sa drugim ljudima i nepredvidljivim situacijama vremena koje dolazi.

Ratko VUKANIĆ